Η βία της Ανατολής & η ''φυσική'' βία της Δύσης (Αριστομένους Κ. Ματσάγγα)

Categories : ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Date : 14 Ιανουαρίου, 2006

«Και τί εστι καρδία ελεήμων; Καύσις καρδίας υπέρ πάσης της κτίσεως· υπέρ των ανθρώπων, και των ορνέων, και των ζώων, και των δαιμόνων, και υπέρ παντός κτίσματος. Και εκ της μνήμης αυτών και της θεωρίας αυτών ρέουσιν οι οφθαλμοί αυτού δάκρυα. Εκ της πολλής και σφοδράς ελεημοσύνης της συνεχούσης την καρδίαν, και εκ της πολλής καρτερίας σμικρύνεται η καρδία αυτού, και ου δύναται βαστάσαι ή ακούσαι ή ιδείν βλάβην τινά ή λύπην μικράν εν τη κτίσει γινομένην. Και δια τούτο και υπέρ των αλόγων, και υπέρ των εχθρών της αληθείας και υπέρ των βλαπτόντων αυτόν εν πάση ώρα ευχήν μετά δακρύων προσφέρει, του φυλαχθήναι αυτούς και ιλασθήναι αυτοίς, ομοίως και υπέρ της φύσεως των ερπετών εκ της πολλής αυτού ελεημοσύνης της κινουμένης εν τη καρδία αυτού αμέτρως καθ' ομοιότητα του Θεού».

Ισαάκ τον Σύρου,
Τα ευρεθέντα ασκητικά,

Λόγος ΠΑ', σελ. 306.

Το τι σημαίνει *προηγμένος κόσμος,* όπως τον αποκαλούν, μπορεί κανείς να το αντιληφθεί, κυρίως από τον τρόπο που ο τελευταίος επεξεργάζεται, αφομοιώνει την κακοδαιμονία, ώστε αυτή στη συνέχεια να μεταβολίζεται στη σάρκα του.
Τρόμος και πρόοδος συγχωνεύονται. Αλήθεια και απάτη συναιρούνται. Η δυστυχία παύει να είναι συμπαγής, εμφανίζεται διάχυτη παντού, οπουδήποτε λειτουργεί ο εξωραϊσμός. Η αντιπαραβολή του λεγόμενου δυτικού κόσμου προς τον *«καθυστερημένο»* κόσμο της Ανατολής μας βοηθάει να το διαπιστώσουμε πέρα από κάθε αμφιβολία.
Οι γυναίκες που μαστιγώνονται, οι άνδρες πού εκτελούνται με λιθοβολισμό, τα παιδιά πού εκπαιδεύονται στη χρήση των όπλων, όλα αυτά, ασφαλώς, συνιστούν το στερέωμα μιας βίας πρόδηλης ή, πιο σωστά, δηλωμένης: *η βία είναι απροκάλυπτη, συμπυκνωμένη, απτή.*

Η Δύση, αντίθετα, έχει ενδοβάλει τη βία. Αυτή είναι τώρα παρούσα σε όλα της τα κύτταρα και τα καθιστά ικανά για απολύτως εξορθολογισμένες συγκρούσεις, θεσμικά παιχνίδια εξομάλυνσης, μια ήσυχη ροή του κακού γύρω από τις αντιξοότητες, μέχρις ότου τις διαβρώσει.
Με αυτήν τη βία ενσωματωμένη, προχωράμε προς την κατάκτηση της αθανασίας. Ο δυτικός άνθρωπος θέλει τη βία να μην ακούγεται, παρά μόνο στο δυσάρεστο άλλα ανεκτό ψίθυρο ενός άγχους που πηγάζει, υποτίθεται, από την επιθυμία για επιτυχία, για ολοκλήρωση, για αποτελεσματικότητα. Ο δυτικός άνθρωπος αρέσκεται σε μία βία πού υπονοείται, πού βρίσκεται παντού και πουθενά, *νόμιμη, «φυσική», διευθετήσιμη,* κατάλληλη για κινήσεις ανταλλαγής. Το *πολιτισμικό μας ιδεώδες εντοπίζεται εκεί, στην επιτυχία της ανακατανομής.*
Στην προσπάθεια να σχηματίσει κανείς μια ιδέα για τη βία στη Δύση, πολύ λίγο θα ωφεληθεί από τα έντυπα πού ειδικεύονται στην οπλική τεχνολογία. Καλύτερα να ρίξει μια ματιά εκεί απ' όπου η βία είναι, φαινομενικά, αποκλεισμένη· ας ψάξει, για παράδειγμα, στα γυναικεία περιοδικά, όπου το επιβαλλόμενο πρότυπο θέλει το υποκείμενο να μάχεται μέχρις εξαντλήσεως σε όλα τα μέτωπα, ικανό στέλεχος επιχειρήσεως, μητέρα και αθλήτρια, κοσμική οικοδέσποινα και νοικοκυρά.
Αν αυτό δεν συμβαίνει, την απορρίπτουν, είναι απαράδεκτη, δεν έχει στον ήλιο μοίρα. Η βία είναι αφόρητη, κατ' αρχάς με τη μορφή του ωραρίου, της εικοσιτετράωρης διαθεσιμότητας. Τύψεις για τα παιδιά πού υποχρεώνεται να εγκαταλείψει, βαθιά αντιπάθεια για τον άνδρα με τον οποίον τη συνδέει μόνο ένα σύστημα προσποιήσεων, αμέτρητα καθήκοντα, αμέτρητοι παραλογισμοί: Η πίεση πού ασκείται επάνω της από τα πρότυπα με τα οποία τη βομβαρδίζουν δεν έχει τέλος.
Πολιτισμένη βία πού τη συνθέτουν τα must του χειμώνα. Οι διαψεύσεις, η κατάθλιψη, η μοναξιά και η στεντόρεια προτροπή σε καθήκοντα καταναλωτικής ενημέρωσης, το ψυχικό κόστος είναι εξουθενωτικό. Της ζητούν, επιπλέον, να προσαρμοσθεί χαμογελώντας στην αληθοφάνεια όλου αυτού του ψεύτικου κόσμου.
Η βία αυτού του χαρακτηριστικού τύπου είναι αθόρυβα σφυρηλατημένη μέσα στο ιδεολογικό της ηχείο, έτσι ώστε να περνάει απαρατήρητη. Κανείς δεν μιλάει γι αυτήν ως τέτοια. Η *βία, στη Δύση, είναι μία βία δίχως άμεση σύγκρουση, εγγεγραμμένη στη συναίνεση.*
Η Ανατολή δεν έχει ακόμη μαθητεύσει στην εμπειρία μιας βίας που το υποκείμενο θα συγχέει με το επιθυμητό. Αυτή είναι η καθυστέρησή της. Να σε μαστιγώνουν, ναι, πρόκειται για βία. Αλλά το να είσαι από τα σπάργανα υποψήφιο διευθυντικό στέλεχος εταιρείας, το να ισορροπείς, και μάλιστα με κέφι, ανάμεσα σ' ένα εξαντλητικό ωράριο δούλου και σε μια σημειολογία επιτυχίας, εντελώς εχθρική προς την αρμονική σου πραγματικότητα, οφείλοντας επιπλέον να παριστάνεις τον ευτυχισμένο, αυτό δεν είναι βία, σου λένε, είναι επίτευγμα.
Της ίδιας τάξης παράδειγμα μας προσφέρει ο φανατισμός. Ξέρετε τώρα πόσο φανατικοί είναι οι άνθρωποι στην Ανατολή, πόσο στενά συνδεδεμένοι με το ιδιοσυγκρασιακό μοντέλο πού παράγει τη φονταμελιστική βαρβαρότητα. Ο φανατισμός αυτός, όπως και η βία πού τον συνοδεύει, αναδύεται σε μια πρωτόγονη,

καθαρή μορφή, απόλυτα μανιχαϊστική. Η *ετερότητα ενηλικιώνεται πάντα υπό καθεστώς διωγμού.*
Απεναντίας, στη Δύση, ο φανατισμός, όπως και η βία, έχει επίσης αφομοιωθεί, διυλίζεται από το ήπαρ μιας κοινωνίας με τεράστια πείρα στις δημοκρατικές εξιδανικεύσεις και στα παιχνίδια ρόλων και αναδιανέμεται στα άτομα σ' ένα πολύ χαμηλό ποσοστό, πού δηλητηριάζει μιθριδατικά το αίμα τους, ίσα ίσα ώστε να διατηρείται σε λειτουργία το αντανακλαστικό του καταναλωτή.
Διότι εδώ, ο φανατισμός είναι διάχυτος, ως εντολή συμπεριφοράς απέναντι στη μεγάλη μοντέρνα θεότητα, το εμπόρευμα. Εντυπωσιάζει, πάντως, η μετωνυμική εγγύτητα των όρων fun και fan, απόλαυση και οπαδός, όροι πού βαθμιαία έγιναν συνώνυμοι. Have fun, με τον τρόπο πού σου υποδεικνύουν να είσαι fan, fanatic, αυτού ή του άλλου απορρίμματος, ο φανατισμός στην επιλογή των συμπεριφορών πλανιέται πάνω από τη Δύση σαν το φάντασμα της ελευθερίας του να είσαι δούλος.
Αυτό επαναλαμβάνεται σε κάθε πτυχή της πολιτισμικής σφαίρας. Οι μυθολογίες της Ανατολής είναι ακόμη ζωντανές ως αλληγορίες ενός κόσμου κατοικημένου από θεούς και δαίμονες. Το ότι οι δικές μας αντηχούν φιλικά, το *ότι είναι «λογικά» εγκατεστημένες στο εσωτερικό των εμπορευμάτων, στο διαρκώς μειούμενο βάθος των καθημερινών διευθετήσεων, στις αλλεπάλληλες μεταμορφώσεις της ψευδαίσθησης, δεν σημαίνει πώς είναι λιγότερο εξαρτημένες από το φαντασιακό.*
Aut amat aut odit mulier, nihil est tertium. Παραφράζω: είτε μισεί, είτε αγαπάει η φαντασία· δεν υπάρχει μέση λύση. Εκεί, στην Ανατολή, η φαντασία του φανατισμού μισεί κατευθείαν το διαφορετικό. Εδώ, στη Δύση, σβήνει τις διαφορές και αφήνει το μίσος της να στοιχειώνει μέσα σ' όλα τα πράγματα ταυτόχρονα. Κάθε πού μας κυριεύει η γαλήνη μιας καλής στιγμής, δεν νιώθουμε άραγε το μίσος να αντηχεί στους θορύβους των συσκευών;
Είναι ο θάνατος πού θέλει πίσω τα σύμβολα του. Δεν θέλει άλλες εικόνες. Θέλει να τον ονομάσουμε, μας υποδεικνύει να αποδεχθούμε τη μελαγχολία μας προτού αυτή μας συνθλίψει.